
БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

УДК 378.016.02:004.9

Г. А. Єрмолаєва

ПІДГОТОВКА БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ЧАСУ

У статті висвітлено аспекти вдосконалення сучасної вищої бібліотечної освіти, які розроблені провідними науковцями бібліотечної галузі України. Окреслено основні кроки щодо вирішення проблемних питань.

Ключові слова: модернізація освіти, інформаційна підготовка, вища бібліотечна освіта, науковці.

I. Вступ

Формування інформаційного суспільства та суспільства знань, зміни соціальних функцій бібліотек на сучасному етапі, упровадження новітніх інформаційних технологій спонукають переглянути вимоги до бібліотечної галузі загалом та підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів, здатних орієнтуватися в багатовимірному інформаційному просторі, зокрема. В умовах інформатизації освіти вимоги до формування інформаційної культури студентів підвищені. Бібліотеки швидко впроваджують новітні інформаційні технології на всіх напрямках діяльності, зростає комп'ютерний парк, модернізується програмне забезпечення, змінюються середовище й потреби користувачів, урізноманітнюються їхні запити тощо. Таким чином, трансформується не лише сфера, для якої готують фахівців, а й характер знань та професійної поведінки бібліотекарів [9, с. 12].

Питання бібліотечно-інформаційної освіти в українському бібліотекознавстві досліджували В. В. Загуменна [2], В. О. Ільганаєва [3], Т. В. Новальська [6], А. А. Соляник [10], О. В. Матвієнко, М. В. Цивін [5] та ін.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю подолання низки суперечностей у професійній підготовці фахівців у системі вищої бібліотечної освіти України; постійним зростанням вимог інформаційного суспільства до сучасних фахівців стосовно використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і наявним рівнем їх підготовки до такої діяльності в Україні; необхідністю оновлення змісту та технологій професійної підготовки у вітчизняних вищих навчальних закладах; потребою суспільства у професійній підготовці фахівців.

II. Постановка завдання

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні процесів модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців бібліотечно-інформаційної галузі в системі вищої освіти України.

III Результати

Модернізація національної системи освіти України відбувається в умовах інтеграції у світовий та європейський освітній простір. Сучасне інформаційне суспільство висуває нові вимоги до розвитку освіти щодо застосування інформації та використання нових інформаційних технологій [12, с. 1].

Важливим кроком у розбудові вітчизняної освітньої галузі є прийняття Верховною Радою України Закону «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р., який встановлює правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти в Україні, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами, органічного поєднання освіти з науковою діяльністю. Імплементация Закону «Про вищу освіту» передбачає комплекс системних кроків, наріжним вектором якого є підготовка нормативно-правових актів, що окреслюють механізми реалізації норм закону. Документом, що зумовив значні зміни в підготовці бібліотечно-інформаційних фахівців, є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження

переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти від 20 квітня 2015 р. № 226 (набув чинності 1 вересня 2015 р.). Так, освітній напрям 2.060102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» інтегровано зі спорідненим напрямом підготовки фахівців у галузі архівознавства та інформаційної діяльності, що зумовило появу нової інтегрованої спеціальності – 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Постановою викликала в науковців, освітян і бібліотечних фахівців цілий ряд дискусійних питань: якими мають бути спеціалізації нової спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»; які складові мають формувати зміст підготовки за новою спеціальністю й визначеними спеціалізаціями; яким має бути перелік нормативних дисциплін фундаментальної й професійно-орієнтованої підготовки за новою спеціальністю та чи має він бути обов'язковим для всіх ВНЗ; як зіставити теоретичний, технологічний, методичний та організаторський аспекти підготовки бакалаврів і магістрів нової спеціальності в навчальних дисциплінах [1].

Значну роль відведено бібліотекам як науково-інформаційним освітнім центрам. У цьому контексті змінюються вимоги суспільства до бібліотек як установ, які забезпечують доступ громадян до інформаційних джерел, надають інформаційні послуги, здійснюють інформаційний супровід різних видів людської діяльності, що впливає на розширення кола повноважень бібліотечних працівників.

Бібліотекарі виконують функції професійних фахівців інформаційно-консультаційних центрів, що надають різноманітні послуги для всіх верств населення [12, с. 1].

Вплив кардинальних змін на початку XXI ст. на розвиток бібліотек і бібліотечної справи є постійною програмною темою конференцій Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА). Один із провідних структурних підрозділів її – Секція освіти і підготовки кадрів, яка є сьогодні потужним осередком міжнародної співпраці фахівців різних країн світу в напрямі розбудови бібліотечно-інформаційної освіти й безперервного професійного навчання. Наразі основною метою діяльності Секції освіти і підготовки кадрів є сприяння покращенню якості бібліотечної освіти в усьому світі та підвищенню академічного статусу професії шляхом міжнародного визнання кваліфікаційних характеристик бібліотечних кадрів [8, с. 19].

Цілий ряд науково-практичних конференцій, проведених в Україні, було присвячено обговоренню тенденцій у бібліотечно-інформаційній освіті та підготовці кадрів.

Упровадження в бібліотечну практику електронних технологій та посилення значення змістового компоненту бібліотечної діяльності реалій сьогодення привертає увагу теоретиків і практиків бібліотечної справи. На базі Київського національного університету культури і мистецтв як теоретико-прикладної платформи розвитку бібліотечної освіти в Україні у лютому 2017 р. відбулось третє засідання Громадської експертної ради з питань бібліотечної освіти. Під час заходу розглянули Проект стандарту першого рівня вищої освіти зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» й напрацьовані кафедрою здобутки. До обговорення актуальних на сьогодні питань були запрошені знані як в Україні, так і за кордоном фахівці – теоретики і практики бібліотечної справи: доктор історичних наук у галузі бібліотекознавства, координатор програм відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні Валентина Пашкова, доктор наук із соціальних комунікацій, директор Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка Олег Сербін, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри бібліотекознавства та соціальних комунікацій Харківської державної академії культури Ірина Давидова, директор Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «КПІ ім. Ігоря Сікорського» Оксана Бруй, директор Публічної бібліотеки імені Лесі Українки м. Києва Ольга Романюк, кандидат педагогічних наук, директор наукової бібліотеки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова Людмила Савенкова, кандидат історичних наук, директор Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського Юлія Половинчак та ін. [7].

Уже сьомий рік поспіль Українська бібліотечна асоціація спільно з Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв наприкінці лютого – на початку березня організовує та проводить конференцію у смт Славське Львівської області, присвячену проблемам інформаційно-бібліотечної освіти. Цього року науково-практична конференція «Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: європейські орієнтири» проходила 1–4 березня 2017 р. та була підтримана Міністерством культури України. Сесія 1 «Безперервна інформаційно-бібліотечна освіта: виклики часу» працювала над проектом освітнього стандарту, що наближує до європейської бібліотечної освіти [11].

Концепції розвитку бібліотечно-інформаційної освіти провідних науковців галузі розкривають її багатоаспектність, перспективність подальших розробок, вони мають надзвичайне значення для якісної підготовки фахівців бібліотечної галузі й засвідчують, що в умовах інформатизації суспільства та стрімкої інтеграції соціально-комунікаційного простору, опанування електронних комунікацій і глобальних масштабів Інтернету як основного каналу відбору зростає попит на якісно нову генерацію фахівців для бібліотечної галузі України, здатних ефективно освоювати високотехнологічну інформаційну індустрію. Підготовка фахівців такого ґатунку потребує суттєвих змін у змісті й організації підготовки кадрів. Розвиток університетської освіти передбачає набуття такої якості, що відповідає потребам особистості студента, вимогам суспільства та забезпе-

чує інтеграцію у світовий освітній простір. У сучасних умовах ринку до них висувають такі вимоги: високий рівень теоретичної підготовки, сформований рівень соціальної зрілості, висока ефективність у ситуаціях невизначеності, швидка адаптація до умов робочого середовища.

Тому університетська освіта в Україні повинна бути якісною, майбутній фахівець зобов'язаний уміти постійно розвиватись та самовдосконалюватись, щоб роботодавець був упевнений у його компетентності та професіоналізмі, а вищі навчальні заклади повинні звертати увагу на аспекти професійної підготовки студентів з урахуванням умов зовнішнього середовища, зокрема, вимог ринку праці [4].

Здійснюючи підготовку фахівців бібліотечно-інформаційної галузі, необхідно пам'ятати про індивідуально-діяльнісний підхід до формування фахівця. З позиції цього підходу особистість і діяльність перебувають у тісній та нерозривній єдності й водночас мають відносну самостійність. Професійна діяльність фахівця задає йому певні особистісні параметри, що адекватно відповідають її функціональній структурі та створюють суб'єктивні передумови для її продуктивної реалізації. Формування професійної діяльності й особистості фахівця бібліотечно-інформаційної галузі – це внутрішньо неподільний процес.

Таким чином, у процесі університетського навчання повинна реалізовуватися ідея єдності, взаємопоєднання особистісного й професійного розвитку, а також саморозвитку фахівця бібліотечно-інформаційної галузі.

Важливу роль у системі підготовки фахівця бібліотечно-інформаційної галузі відіграють дисципліни, які орієнтують майбутніх фахівців на самоосвіту, самореалізацію, пошук нових знань. Саме ці дисципліни закладають адаптаційні механізми для безперервної освіти та творчості. Її домінантою є розвинена мотивація й сформованість особистісних якостей, які забезпечують внутрішню потребу активного освоєння студентами функцій нових ролей, у тому числі й інформаційних.

І цей підхід успішно застосовують у закладах вищої бібліотечної освіти України. Так, у Відокремленому підрозділі «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» до навчального плану підготовки бакалаврів у галузі книгознавства, бібліотекознавства, бібліографії (крім, звісно, циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін) входять дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, а саме: «Реклама інформаційних ресурсів», «Інформаційні технології, системи та мережі, інформаційно-пошукові системи», «Інтернет-технології та ресурси», «Проектна діяльність бібліотечно-інформаційних установ», «Інформаційний сервіс», «Технологія Веб.2 для бібліотек та користувачів», «Інформаційний бізнес», «Інформаційна евристика».

Новий професійний статус бібліотечних працівників зумовлює потребу в підготовці висококваліфікованих фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, здатних створювати, зберігати й розповсюджувати інформаційні ресурси, використовувати інформаційно-комунікаційні технології. Якісні зміни у професійній підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи можуть бути пов'язані з вивченням кращого світового досвіду [12, с. 1].

IV. Висновки

Отже, професійний розвиток фахівця бібліотечно-інформаційної галузі – це органічна єдність зовнішнього та внутрішнього світу індивіда, об'єктивних та суб'єктивних факторів, а професійна освіта – засіб, умова цієї взаємодії, підстава для досягнення високого професіоналізму особистості в її діяльності.

Сучасна підготовка високоосвічених та висококваліфікованих фахівців, які здатні до професійного зростання й професійної мобільності в умовах євроінтеграції, стрімкої інформатизації суспільства, розвитку інноваційних технологій, має бути пріоритетною метою стратегії розвитку вищої бібліотечної освіти України, тому потребує подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Бачинська Н. А. Нормативно-правові засади удосконалення системи бібліотечно-інформаційної освіти в Україні. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/42.pdf>.
2. Загуменна В. В. Сучасні тенденції розвитку професійної бібліотечно-інформаційної освіти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2004. № 1. С. 21–23.
3. Ільганаєва В. О. Бібліотечна освіта в контексті еволюції системи соціальних комунікацій: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.08 / НАН України. Київ, 1996. 44 с.
4. Каракоз О. О. Підготовка фахівців бібліотечної галузі в умовах інформатизації суспільства. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/9151>.
5. Матвієнко О., Цивін М. Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: у пошуках «інформаційного фахівця». *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 10. С. 32–35.
6. Новальська Т. В. Еволюція вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні. *Бібліотека – відкритий світ*: зб. матеріалів V Львів. бібл. форуму / Укр. бібл. асоц.; редкол.: В. С. Пашкова, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська, О. В. Васильєв. Київ, 2014. С. 32–35.
7. Нові стандарти бібліотечної освіти. URL: <http://iaib.knukim.edu.ua/archives/869>.
8. Прокопенко Л. С. Актуальні питання бібліотечно-інформаційної освіти на порядку денному секції освіти і підготовки кадрів ІФЛА. *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європей-*

- ські орієнтири* : зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф. / Укр. бібл. асоц. ; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська. Київ, 2017. С. 19–24.
9. Сербін О., Ярошенко Т. Аспекти реформування та вдосконалення сучасної бібліотечної освіти. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 2. С. 12–15.
 10. Соляник А. А. Вища бібліотечно-інформаційна освіта в умовах реформування. *Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12 лист. 2015 р.). Київ, 2015. С. 198–201.
 11. Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири : VII Міжнародна наук.-практ. конф., смт Славське, 1–4 березня 2017 р. Підсумки. URL: <https://ula.org.ua/news/3658-vii-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferentsiia-suchasna-informatsiino-bibliotечna-osvita-ievropeiski-orientyry-smt-slavske-1-4-bereznia-2017-r-pidsumky>.
 12. Чаканова С. О. Професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2016. 22 с.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2017.

Ермолаєва А. А. Подготовка библиотечно-информационных специалистов в Украине: современные вызовы времени

В статье освещены аспекты совершенствования современного высшего библиотечного образования, которые разработаны ведущими учеными библиотечной отрасли Украины. Определены основные шаги по решению проблемных вопросов.

Ключевые слова: модернизация образования, информационная подготовка, высшее библиотечное образование, ученые.

Yermolayeva G. Preparation of Library and Information Specialists in Ukraine: Current Challenges of Time

The article highlights the aspects of improving modern library of higher education, developed by leading scientists in the field of librarianship in Ukraine.

It is defined the necessity of updating content of professional training for library and information specialists in local universities due to the constant growth of the demands of the information society to the modern professionals on the use of modern information and communication technologies.

It is emphasized that the professional development of the specialist in library and information sector – it is the organic unity of external and internal world of the individual, objective and subjective factors, and professional education is considered as a means, a condition of this interaction is the basis for achieving individual professionalism in its activities.

It is analyzed that the modern training of highly educated skilled professionals who are able for professional growth and professional mobility in terms of European integration, rapid information society, the development of innovative technologies that should be the priority goal of development strategy of the higher library education Ukraine.

Key words: modernization of education, information education, higher library education, scientists.